

5. Téma: Az államtípusok jellemzői viszonyuk a civil közösségekhez, kultúrához, oktatáshoz

Állam: valamely terület és népesség fölött szuverén (egyedülálló) hatalommal rendelkező intézményrendszer

Erőszak-szervezet amely írott vagy íratlan törvények keretei között alkalmazhat kényszert, hatalmát intézményeken keresztül gyakorolja (fegyveres erők, állami bürokrácia, bíróságok)

4 féle államtípus:

- a) demokratikus
- b) autokratikus
- c) totális
- d) fundamentalista

2 féle államforma: monarchia vagy köztársaság

okt. 13-21:44

Az állam feladatai

állam

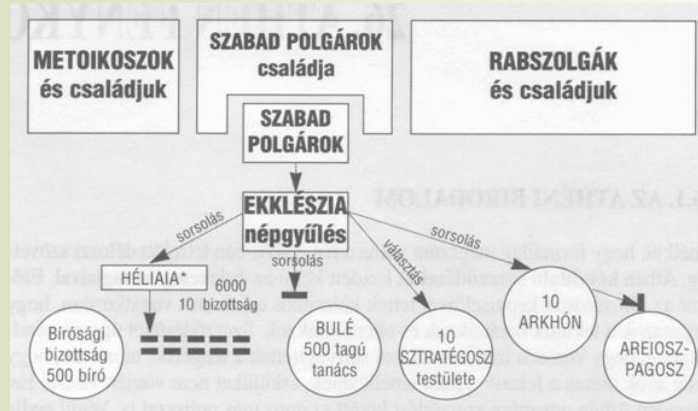
okt. 8-19:30

A demokrácia

ókori Athén: Kr.e.508-Kr.e.322

ókor: démosz+ krátosz = néphatalom

modern jelentés: demokrácia = államtípus

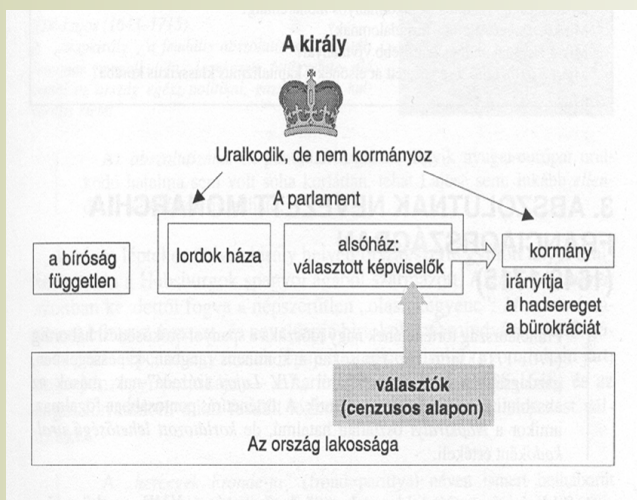
okt. 13-21:42

A modern polgári demokrácia kialakulása:

angol alkotmányos monarchia (1689)

az USA-ban a világ legrégebbi érvényes alkotmánya (1789)

francia forradalom (1789)

Tudati előkészítője a

felvilágosodás volt:

- természeti jog, Grotius, Locke)

- társadalmi szerződés elmélete (Hobbes, Locke, Rousseau)

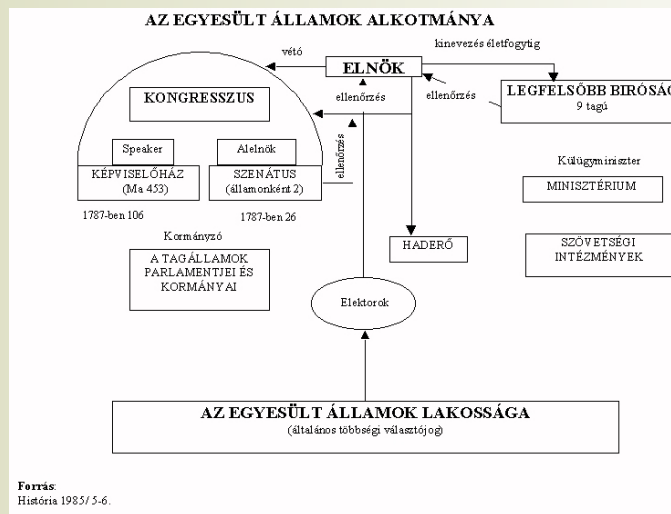
- a hatalommegosztás elve: a törvényhozás, a

törvények végrehajtása és a bírászkodás szétválasztása (Montesquieu)

- népszuverenitás, népfelség elve - a legfőbb hatalom a nép kezében van (Rousseau)

okt. 13-21:46

A választójog kiterjesztése a 19-20. század során:
 munkásmozgalmak, pl. 1836-tól chartizmus
 feminista mozgalmak a női választójogért
 feketék helyzete az USA-ban

okt. 13-21:52

A modern demokrácia kritériumai

1. jogállamiság: az állam is alávetett a jognak

alkotmány: valamely állam alaptörvényeinek összessége

2. jogegyenlőség: minden ember jogilag teljesen egyenlő

3. népszuverenitás: a végső hatalom a nép kezében van

4. hatalmi ágak szétválasztása: a bírói, végrehajtói és
 hatalom elkülönítése

5. kisebbségi jogok védelme

dönté

okt. 13-21:49

okt. 13-21:47

A jóléti állam

A kormányzati szektor kiadásai a GDP százalékában *(folyó árakon)*

	1880	1913	1938	1950	1973	1992	2007
Franciaország	11,2	8,9	23,2	27,6	38,8	51	52,4
Németország	10	17,7	42,4	30,4	42	46,1	43,9
Japán	9	14,2	30,3	19,8	22,9	33,5	36
Hollandia	n.a.	8,2	21,7	26,8	45,5	54,1	45,9
Egyesült Királyság	9,9	13,3	28,8	34,2	41,5	51,2	44,6
Egyesült Államok	n.a.	8	19,8	21,4	31,1	38,5	36,6
Átlag	10	11.7	27.7	26.7	37	45.7	43.2

okt. 13-21:55

Diktatúra

a modern kori diktatúrák önkényuralmat, azaz alkotmányos felhatalmazás nélküli kormányzást jelentenek

1. autoritárius

cél: a politikai stabilitás megteremtése, fenntartása

- a hatalmi elit pragmatista (a gyakorlati hasznosságot szem előtt tartó)
- nem akarja a társadalmat teljesen átalakítani: a vallást, a szokásokat, a gazdaságot gyakran érintetlenül hagyja,
- a hagyományos erőket igyekszik felhasználni a modernizációs célok érdekében

pl. Horthy-rendszer, mai arab államok

okt. 8-19:39

2. Totális diktatúrák

A kifejezés Mussolinitől származik. A totalitárius, vagyis a korlátlan hatalmon alapuló államrendszer olyan berendezkedést jelöl, amely nem ismer különbséget állam és társadalom között. Meghatározó jellegzetessége, hogy részben vagy egészben megsemmisítik a civil társadalmat. A személyes szabadság, a gazdasági önállóság és a társadalmi pluralizmus megszűnik. Átpolitizálják a gazdasági életet, elnyomják az önkéntes egyesülést és mindenkire ugyanazt a világnézetet próbálják ráerőszakolni. A demokratikus intézményeket (parlament, önkormányzatok) ez a szisztéma mellőzi vagy háttérbe szorítja. A totális államokban az uralkodó párt monopol szerepe, azaz lényegében egypártrendszer érvényesül.)

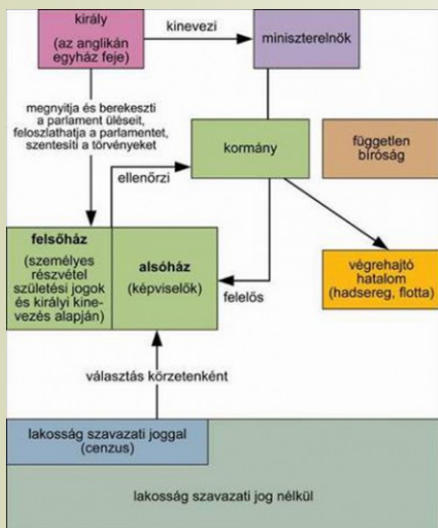
okt. 8-19:40

Történelmileg kialakult két tipikus formája a jobboldali faszizmus valamint nácizmus és a baloldali bolsevizmus.

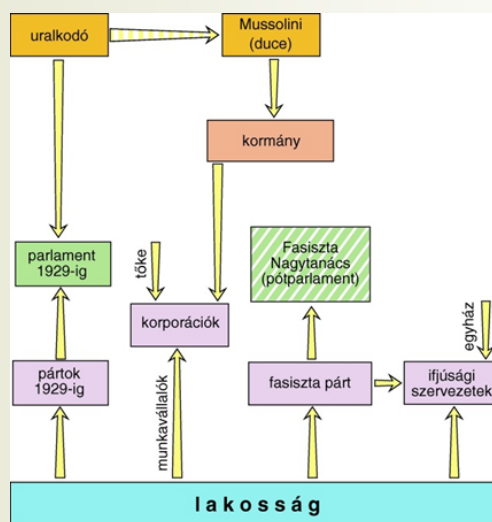
- ideológiai legitimáció: távolabbi cél (iparosodás, faji uralom)
  - egypártrendszer - a hatalom alapja a pártban viselt pozíció
  - a korábbi elitet kiszorítják vagy megsemmisítik,
  - nincsenek független érdekképviseleti szervezetek, az egyének érdekeit a párt által irányított tömegszervezetek
  - mindent politikai ellenőrzés alá vonnak, a kormányzat teljes uralma a gazdasági, kulturális és információs rendszer felett, egészen pl. a hajviseletig
  - kedvelik a tömeggyűléseket, szimbólumokat
  - titkosrendőrség hegemoniája
- (Magyarországon a német megszállás alatti nyilas diktatúra, 1948-63-ig az 1956-os forradalom megszakításával)

okt. 8-19:41

angol alkotmányos monarchia

olasz fasiszta állam

Mi a különbség a demokrácia és a diktatorikus állam hatalomgyakorlása között?

okt. 8-20:04

Mi a hasonlóság a kommunista és a náci propaganda hatáseltő eszközei között? Mi a plakátok ideológiai üzenete?

okt. 8-20:06

I. feladat

A forrás segítségével válaszoljon a kérdésekre!

„A közvetlen demokrácia (más elnevezéssel részvételi demokrácia) lényege, hogy a választópolgárok közvetlenül vesznek részt a közügyekben, nyilvánítanak véleményt. A közvetett (képviseleti) demokráciában viszont az állampolgárok az általuk választott képviselők útján - közvetve - érvényesítik akaratukat. Míg a választójogot szakaszosan, időnként lehet gyakorolni, a közvetlen demokrácia folyamatos politikai részvételi jogot rejt magában. A polgár állandó részese lehet a politikának, a közügyek intézésének. A közvetlen demokrácia a hatalomgyakorlás hagyományos formája, amelynek az ősi cserépszavazástól kezdve számos történelmi megoldása létezett és létezik. Kezdetben a kisebb közösségek, államalakulatok szintjén jelent meg, s jelentősége ma sem csökkent a helyi, területi vagy regionális önkormányzatokban. Fokozott igény van a közvetlen demokráciára a rendszerváltások, forradalmak idején.”(Kukorelli-Szebenyi: Állampolgári ismeretek középiskolásoknak)

Mi a közvetlen demokrácia lényege? Mi a közvetlen demokrácia klasszikus példája?

A szöveg szerint mikor van fokozott igény közvetlen demokráciára?

Mi ennek az oka?

Hol és mikor volt erre példa a történelemben?

Mi a közvetlen demokrácia legismertebb formája ma Magyarországon?

Miért van nagyobb szerepe a közvetlen demokrácia

intézményének helyi vagy regionális szinten?

okt. 13-21:55

II. Feladat

A népszavazás

I. fejezet - Általános rendelkezések

1. § Magyarország: köztársaság.

2. § (1) A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam.

(2) A Magyar Köztársaságban minden hatalom a népé, amely a népszuverenitást választott képviselői útján, valamint közvetlenül gyakorolja.

okt. 8-19:43

28/C. §

(2) Országos népszavazást kell tartani legalább 200 000 választópolgár kezdeményezésére.

(3) Ha az országos népszavazást el kell rendelni, az eredményes népszavazás alapján hozott döntés az Országgyűlésre kötelező.

(4) Mérlegelés alapján országos népszavazást a köztársasági elnök, a Kormány, az országgyűlési képviselők egyharmada vagy 100 000 választópolgár kezdeményezésére az Országgyűlés rendelhet el.

(5) Nem lehet országos népszavazást tartani:

a) a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról, a központi adónemekről és illetékekről, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények tartalmáról,

b) hatályos nemzetközi szerződésből eredő kötelezettségekről, illetve az e kötelezettségeket tartalmazó törvények tartalmáról,

e) az Országgyűlés feloszlásáról,

f) a Kormány programjáról,

g) hadiállapot kinyilvánításáról, rendkívüli állapot és szükségállapot kihirdetéséről,

(6) Az ügydöntő országos népszavazás eredményes, ha az érvényesen

okt. 8-19:49

	téma	Igen %	Nem %	Részvétel
1990. jún.	A köztársasági elnök közvetlen megválasztása	85,9	14,1	13,9
1997. nov.	NATO csatlakozás	85,33	14,67	49,24
2003. ápr.	EU csatlakozás	83,7	16,24	45,62
2004.Dec.	Kettős állampolgárság	51,57	48,43	37,49
2008. márc.	Kórházi napidíj eltörlése	84,48	15,92	50,51
	Államilag támogatott felsőfokú tanulóinak tandíja	82,22	17,78	

<http://www.valasztas.hu>

Melyik népszavazás volt eredménytelen és miért?

okt. 13-22:05

IV. Feladat

Hogyan indokolja Robespierre a terror szükségességét? (Francia forr., jakobinus diktatúra, 1784)

A forradalmi kormány eszméje éppen annyira új, mint maga a forradalom, amely megalkotta. Hiába keressük a politikai írók könyveiben - ők nem látták előre ezt a forradalmat - vagy a zsarnokok törvényeiben. Mivel ez utóbbiak elégedettek voltak azzal, hogy visszaélhetnek hatalmukkal, csak igen kis mértékben kutatták ennek törvényes eredetét. Az arisztokrácia ezt a két szót a terror fogalmával azonosítja, vagy éppen rágalmozza. A zsarnokok csak botránkozni tudnak nevének hallatára, de még jó szándékú emberek számára is talányt jelent. Ebből az következik, hogy meg kell magyarázni mindenkinek a forradalmi kormány fogalmát, hogy legalább a jó polgárok magukévá tegyék a közérdeket szolgáló alapelveket.

A kormánynak az a funkciója, hogy a nemzet erkölcsi és fizikai erőit a forradalmi kormány létrehozására irányítsa.

Az alkotmányos kormány célja a Köztársaság fenntartása, a forradalmi kormányé pedig annak megalapítása.

okt. 8-19:56

A forradalmi kormányoknak rendkívüli tetterőt kell tanúsítania, éppen azért, mert háborút visel. Kevésbé kötik pontosan körvonalazott és szigorú előírások, mert a körülmények viharosak és gyorsan változóak; főként azért, mert állandóan új erőforrásokat kell felkutatnia és gyorsan felhasználnia a megújuló és szorongató veszélyekkel szemben. Az alkotmányos kormány elsősorban az egyén szabadságával törődik, ezzel szemben a forradalmi kormány a közszabadság biztosításával. Az alkotmányos rendszerben majdhogynem elegendő, ha az egyént megvédelmezik a közhatalom túlkapásaival szemben. A forradalmi rendszerben viszont maga a közhatalom kénytelen védekezni az ellene irányuló lázadás ellen. A forradalmi kormány a jó polgároknak tartozik azzal, hogy biztosítsa számukra a nemzet teljes támogatását. A nép ellenségeinek csak a halállal tartozik.

Ezek a fogalmak kielégítő magyarázatot adnak azoknak a törvényeknek az eredetéről, amelyeket forradalminak nevezünk. Csak ostoba vagy romlott szofisták mondják önkényesnek és zsarnokinak ezeket a törvényeket, olyanok, akik ellentétes fogalmakat kevernek össze: egy és ugyanazon rendszerben akarják megvalósítani a háborút és a békét, az egészséget és a betegséget, vagy helyesebben szólva ők a zsarnokság visszaállítását, a haza pusztulását kívánják. Amikor az alkotmány elveinek betű szerinti végrehajtását követelik, csak azért teszik, hogy büntetlenül áthághassák azokat. Hitvány gyilkosok ők, kockázat nélkül szeretnék megfojtani bölcsőjében a Köztársaságot, ezért minden erejükkel arra törekednek, hogy gúzsba kössék, és ily módon saját magukat szabaddá tegyék.

A francia forradalom dokumentumai, 157-158. old.

okt. 8-19:56